

Denbora kontuak. Geroari buruzko esaldiak eta iraganari buruzko ohar bat

KEPA KORTA*

ILCLI (UPV/EHU)

(Time matters. Utterances about the future and a note about the past)

DOI: 10.1387/gogoa.15624

Abstract

In Korta (2015), I compare statements about the contingent future and what speech act theory calls commissive and directive speech acts, which also concern future events. I took their similarities to include a coincidence in direction of fit. Contrary to what speech act theory claims, I ventured that they all have world-to-words or upward (\uparrow) direction of fit. I think now that is not correct. All predictions do not have the same direction of fit. This paper aims at clarifying what different kinds of predictions do and do not have in common. But, it also serves as a brief public statement on my friend Xabier Arrazola, to whose memory this paper, and the entire volume, is devoted.

Keywords: *Xabier Arrazola, predictions, future contingents, propositional content, direction of fit, critical pragmatics.*

* Esker ona adierazi nahi diet Joana Garmendiari, Larraitz Zubeldiari eta GOGOAKo eba-luatzaileari egindako ohar eta iruzkinengatik. Lan hau egiteko Eusko Jaurlaritzak (IT780-13) eta Espainiako Gobernuak (FFI2012-37726; PRX15/00481) emandako diru-laguntzez baliatu naiz. Azken bertsioa Stanford Unibertsitateko *Center for the Study of Language and Information (CSLI)* delakoan idatzi dut. Horregatik John Perry eskertu behar dut beste behin, eta baita Dikran Karagueuzian ere.

1. Hitzaurrea

Xabier Arrazolari buruzko *Gogoaren* alean argitaratzekoa da lan hau. Iraganari buruzko oharra egitera behartzen nau horrek, Xabier gogoan. Saiatuko naiz hari buruz idazten eta ez bera aitzakiatzat hartuz nire buruari buruz idazten, hainbat heriotza-oharretan, gehiegitan, ikus daitekeenez, joera naturala baitirudi idazleak bere burua loriatzeko erabiltzea zuzenean edo zeharka. Ea bada ez dudan horrelakorik egiten. Saiatuko naiz Xabierri buruzkoak soilik ekartzen gogora, eta horretarako beharrezkoa denean besterik ez egiten beste inoren aipamenik. Hala ere, nire unibertsitate ibilbidea hain egon da lotua Xabierrenari, oso zaila izango baitzait Xabierrenak gogoratzea nire bizipenak ere gogoan hartu gabe.

1983an hasi zituen Xabierrek unibertsitate ikasketak Zorroagan. Euskal Filologian hasi zen lehenago Donostian, baina gustatu ez, nonbait, eta Filosofiara aldatu zen. Lehen urtean Filosofia, Psikologia eta Pedagogiakoak geunden talde berean eta mordoxka bat ginen euskarazko taldean ere. Ez dakit Xabierrek eta biok elkar ezagutu genuen. Ez dut gogoan behintzat.

Bigarren urtean elkar ezagutu genuela gogoratzen dut, bai. Filosofia euskaraz egitera lerrotu ginenak gutxiago ginen Pedagogia eta Psikologiakoak baino, eta are gutxiago Filosofian Logika I hizkuntza horretan ikasten segitu genuenak. Nolanahi ere, Xabierren eta logikaren arteko harreman estu eta sendoaren hasiera ordukoa da. Beste euskal ikasle gutxi batzuekin batera (Agirreurreta, Etxeberría eta Laboa dauzkat gogoan, neronez gain), logika hartu zuen bere filosofia ikasketen ardatz. Eta, lizentzia-ikasketak bukatu bezain pronto irakasle lanak hartu zituenean ere, logika izan zen Gasteizen hizkuntzalariei eta filologoei irakasteko gaia.

Lizentzia-ikasle zela parte hartu zuen Xabierrek, nola ez, Zorroagako zurrunbiloetan. Hitz gutxikoa zen. Baina hitz argi eta zorrotzekoa. Eta, batez ere, hitza eta ekintza uztartzen zituena. Abertzalea zen. Independentziazailea, zehatzago. Ezkerrekoa. Euskaltzalea. Zorroagan hainbat borrokatan egin zuen bere ekarpen zorrotza: Zabaltzaren desagerpenaren eta hilketaren kontrako protestan, presoan aldeko mugimenduan, ikasketak euskaraz egin ahal izateko borrokan... Savaterren Etikako edo Gomez Pinen Ontologiako klaseetara joateari uko eginez egin genuen presioa hainbat ikaslek, Xarriton eta Arrizabalaga kontratatu zituzten arte. Unibertsitate-ikasle on parte-hartze esanguratsuagoa lortzeko lanetan ere aritu zen buru-belarri. Eduardo Alonsorekin batera, EHUKo Logika eta Zientziaren Filosofia saileko kontseiluan parte hartu zuen lehen ikasleetakoa, eta borrokalarienetakoa, izan zen.

Tipo lasai antzekoa zen Xabier, baina, burua logikari ematearen ondorioz akaso, pazientzia gutxi erakutsi zuen beti hizketaren bidez behin eta berriz ziria sartzen saiatzen zirenekin. Ikasleok greba egin genezan saiatu ziren Fi-

losofiako hainbat irakasle, eskolak ordu eta erditik ordubeteko iraupena izatera pasatzeko proposamena zela-eta. Filosofiak berak ba omen zituen hainbat ezaugarri berezi ordubeteko eskoletan irakastea ezinezkoa egiten zutenak. Fakultatean egun gutxiago eta klasean denbora gutxiago pasatzeko interesa baino ez zen diskurtso haien atzean, Xabierren ustez.

Arabako campusean Logika euskaraz irakatsi behar zela-eta lizentzia-ikasketak bukatu ahala lortu zuen irakasle lagun plaza, Logika eta Zientziaren Filosofia sailean. 1989ko urtarrilean sinatu zuen lehen kontratua. Orduko Filologia fakultate hartan Andolin Eguzkitzarekin izan zuen seguru asko harremanik sendoena. Irakasle lanetan hasi orduko hasia zen, baita ere, doktorego-ikastaroak egiten eta tesina idazten. Eta horrekin guztiarekin batera ingelesa lantzen. 1989an bertan Dublinera joan zen ingelesa ikastera. 1991tik 1995ean doktoresia bukatu zuen arte Stanford, Kalifornian, eta Oxford, Ingalaterran, izan ziren unibertsitate on bat zer zen erakutsi zioten bi eredu handiak.

Stanfordeko *Center for the Study of Language and Information* (CSLI) hartu zuten Xabierrek eta Logika saileko beste irakasle batzuek Euskal Herriko Unibertsitatean ikerketa-zentro bat egiteko inspirazio. Inspirazioa izan zuten bai, gogo ere bai; baina laguntza eskasa lagun zezaketen erakundeen aldetik. Bizitza osoan egiaztatu ahal izan zuen Xabierrek goitik behera egindako proiektuek dutela laguntza ziurtatuta. Edo tekla egokiak sakatzen iaioak direnek soilik dutela erakundeen laguntza. Behetik gora egindakoek esfortzu gehitxo eskatzen eta airtortza eskasa izaten dute, ordea. Oinarri sendoagoa izaten dute, hori bai; Xabier bezalako sortzaileak desagertuta ere, proiektuari bizirik eusten diona.

Proiektu horietan kuttunenetakoa *Gogoa* aldizkaria izango zuen, seguru asko. Arrazolak, Larrazabalek eta Kortak, ILCLiko mahai baten bueltan, pentsatu zuten beharrezkoa zela euskara hutsez ikerketa-aldizkari serio bat egitea eta, Kortaren dudak duda, beraiek egitea erabaki zuten. Erraztasunak baino gehiago oztupoak topatu zituen jaio aurretik *Gogoak*, baina egin zuten eta hor dirau hamasei urte geroago.

Ekintza kolektiboaren eta kooperatiboaren oinarrien logikan zentratu zuen Xabierrek bere doktoregoko tesi-lana, eta gero ikerketa- eta ikasketa-lana logika «ez-klasiko» esaten zaien horietan; proposizioen logika ez-klasikoan lehenik eta, gero, lehen mailako predikatuen logikatik harago doazen horietan, hain zuzen ere.¹

Agian ekintza kolektibo eta kooperatiboari buruz pentsatzen zuenagatik, edo bere erabakiak kalkulu utilitaristetan oinarritzen ez zituelako —nahiz eta askotan interes material hutsten arabera interpretatzen zuen gertuko eta urrutiko jende askoren jokabidea—, zuzendaritza-lanak hartu zituen Logika sai-

¹ Bere tesia EHUK argitaratu zuen. Ikus Arrazola (1996). Logika ez-klasikoei buruzkoa da argitaratu zuen azken lanetako bat (Arrazola 2009), eta azkena agian Arrazola (2011).

lean. Eta, egia esan, ez zion ezer onik ekarri. Alderantziz. Ez noa hemen horri buruz kontu bat baino gehiago esatera. Unibertsitate honetako hainbat arduratan gustura aritzeko, baldintza egokiez gain, jite jakin bat izatea ere komeni da, seguru asko. Eta Xabierrek ez zeukan (nik ere ez). Eta, hala ere, ILCLIko zuzendaritza ere hartu zuen, beste batzuk (esaterako, neroni) lan horretan erretzen ikusi eta gero ere. Agian, ikerketaren kaltetan, egituren sorrera- eta kudeaketa-lanei denbora gehiegi eman ote zien pentsatu zuen Xabierrek. Eta lanari bizitzaren parte handiegia eskaini ote zion (diogun) ere duda egiten dut nik, baina ez gara orain kalkulu utilitaristak egiten hasiko. Badaukat-eta zalantza handiago bat.

Unibertsitate-ikasketak hasita ezagutu genuen elkar Xabierrek eta biok. Eta lizentzia-ikasketetako azken urteetatik bere bizitzaren azkena arte lagunak izan ginen; lagun handiak; lagun estuak. Irakasle lanetan elkarrekin hasi ginen, sail berean. Elkarrekin (eta ia bakarrik) egin genituen doktorego-ikasketak. Elkarrekin ibili ginen ILCLIn sorreran, *Gogoarenean*, hainbat kongresuren antolaketan, bidaia ugaritan, publikazio eta lan askotxotan. Kurtsoan zehar ia egunero hartzen genuen hamaikak aldeko 'kortaue' fakultatean edo fakultate parean, Zorroagan, lehenik, Ibaetan gero. Edo ILCLI zaharraren parean, 'Vinagres' gainean. Eta, hala ere, harreman kuriosotzat joko nuke geurea. Hainbeste urteren ondoren, elkarren ideia filosofiko, politiko eta sozialez eta konpromisoez ez genuen ia sekreturik. Baina beste hainbat konturi buruz ez genuen hitz egiten apenas. Neska-lagunarekin ateratzen hasi zela, adibidez, ezkontzera zihoazenean jakin nuen.

Isila zen Xabier; berritsuagoa ni, baina ez behar bezala entzuten dakiena agian. Akaso biok Goierrikoak izateak izango du zerikusirik gure komunikazio xeblearekin (Legazpikoak ez dago garbi hala diren, baina Xabier legazpiar goierritar petoa zen, institutuko ikasketak Oñatin egin zituen arren). Euskaldunon goxotasunik eza gradu maximora daramagu goierritarrok beharbada. Auskalo. Nolanahi ere lagun handiak izan ginen. Estimatu handia izan genion elkarri. Maitasuna ere bai. Pozik idazten dut orain sekula esan ez niona.

Gaixo ibili zen urte askoan Xabier. Eta ez zuen horri buruz ere xehetasun handirik ematen. Kexarik ere ez. Inoiz ez. Eta, kontatzen hasita, nik ere ez nion atentzio handia jarriko, seguru asko. Konbentzitura bainengoen Joxemiel Barandiaran zenaren kasua bezalakoa izango zela berea. Gaztetatik gaixo edo erdi gaixo, beti zaintzen ibili beharra eta azkenean, ttiriki-ttarraka, ehun urte bizi, eta bixi bizi ere. Baina ez. Oker nengoen. Jainkoak ez ditu sobrare Xabier bezalakoa maite.

Egin nizkion azken bisitetan ez nuen bixi ikusi, baina bai bizi. Unibertsitatearekin erreta, oso erreta, ez zuen jaso nahi izan fakultateak egindako oparia, irakasle gisa egindako gure 25 urteak zirela eta. Ez zuen unibertsitatearen omenaldirik nahi, ezta diru publikoz ordaindutako heriotza-oharrik ere.

Isila zen Xabier. Lasaia, itxuraz. Serioa. Gogorra. Ateoa. Jainkoek ez dituzte horrelakoak maite.

Agindu bezala, geroari buruz ariko naiz orain.

2. Sarrera

Peri Hermeneias edo *De Interpretatione* gisa ezagutzen dugun lanean, Aristotelesekin etorkizun kontingenteei buruzko arazoa azaldu zuen, eta horrela eztabaida klasiko bati hasiera eman. Atentzio dezente jasotzen ari da azkenaldian, 'Future contingents and relative truth' tituluko MacFarlanen (2003) artikulua baten harira. Eztabaidan darabiltzaten kasu gehienak, agian guztiak, eguraldi-iragarpenei buruzkoak edo itsas batailen iragarpenei buruzkoak dira eta ez hiztunaren edo entzulearen geroko ekintzei buruzkoak. Anscomberen (1957) hitzak erabiliz, «asmo-adierazpenak» baino gehiago «geroari buruzko estimazioak» darabiltzatela esango genuke. Searleren (1969, 1975) hizketa-ekintzen taxonomiari jarraiki, berriz, horrela jarriko genuke: eztabaida etorkizunari buruzko baiezpenei buruzkoa da eta ez konpromisozko eta zuzentzekoei buruzkoa, nahiz eta horiek ere etorkizun kontingenteari buruzkoak izan. Berriki argitaratutako lan batean (Korta 2015), etorkizun kontingenteari buruzko esaldi guztiek egokitze-norabide bera zutela esan nuen; konpromisozkoek eta zuzentzekoek ere bai. Mundutik hitzetarako (edo «goranzko», ↑) egokitze-norabidea. Horrek esplikatu luke zergatik azaltzen den indeterminazio-intuizioa geroari buruzko estimazioetan. Iraganari edo orainaldiari buruzko baiezpenak ez bezala, geroari buruzkoak ez dira ez egiazko ez faltsu. Promesa edo aginduen antz gehiago leukakete; iragarpen zuzenak edo okerrak lirakete; betetzen dira edo ez. Baina ez dira egiazko edo faltsu, estimazioa egiteko unean.

Egokitze-norabide komunari buruzko ondorioa okerra dela uste dut orain. Egokitze-norabidea, proposizio-edukiaren eta hori egiazko egingo lukeen gertaeraren arteko erlazioa —«mundua»ren eta «hitzen» arteko erlazioa— denbora-erlazio gisa hartu nuen nik. Pentsatu nuen hizketa-ekintzaren proposizio-edukia egiazko egingo lukeen gertaera esaldia baino lehen edo aldi berean gertatzekoa baldin bada, orduan egokitze-norabideak hitzetatik mundurakoa (beheranzkoa, ↓) behar duela; eta gertaera esaldiaren ondoren gertatzekoa bada, orduan egokitze-norabideak mundutik hitzetarakoa (goranzkoa, ↑) behar duela nahitaez. Baina egokitze-norabidea, Anscombek (1957) berak edo hizketa-ekintzen teoria «ofizialak» (Searle 1969, 1975, Searle eta Vanderveken 1985, eta Vanderveken 1990) jasotzen duen eran, ez da denbora-erlazioa, erlazio kausala baizik.

Geroari buruzko estimazioak, beraz, baiezpenak bezalakoak dira egokitze-norabideari dagokionez, eta ez konpromisozkoak eta zuzentzekoak bezalakoak. Geroari buruzko estimazioak egiten direnean, hau da, esaldiaren den-

boran, ez dira ez egiazko ez faltsu, ordea. Eta horretan konpromisozkoen eta zuzentzekoen antza daukate. Etorkizunari buruzko proposizio-edukiak izatearen ondorio da hori. Izan ere, horretxek, etorkizunari buruzkoa izateak, hainbat arazo sortzen dio proposizio-edukiaren nozioari berari. Eta horixe izango da lan honen eztabaidagai nagusietako bat: proposizio-edukiaren nozioa. Bi arrazoi garrantzitsu daude nozio hau birpentsatu behar izateko. Bat, hizketa-ekintzaren teoriak berak bateraezinak diren bi eginkizun ezartzen baitizkio, Korta eta Perryk (2007, 2011) diotenez. Alde batetik, ilokuzio-indar ezberdinak dituzten hizketa-ekintzek komun izan dezaketena errepresentatu beharko luke; eta, bestetik, proposizio-edukiari buruzko hainbat baldintza bete behar ditu, ilokuzio-indarren arabera aldatzen direnak. Eta bi, gure auresaldiek (geroari buruzko estimazioak eta baita gure asmo-adierazpenek ere) egibaliarik ez izateaz aparte, proposizio-eduki osoa ere izan dezaketelako faltan, gauzen existentziari buruzko ikuspegi arrunt samarrek pentsarazten dutenez. Lan honetan argudiatzen dudanez, Korta eta Perryren (2007, 2011, 2013) eduki-pluraltasunak arazo hauen guztien azalpen naturala eskaintzen du. Erakutsiko dudanez, egiten direnean auresaldiek ez daukate egibaliarik, baina egibaldintza osoak daukate, baita existitzen ez diren objektuei eta gertaerei buruz ari direnean ere. Kasu horietan, auresaldiek ez daukate egibaldintza *erreferentzialik* baina badauzkate *esaldiari lotutako* egibaldintzak.

Lana honela egituratu dut. Hurrengo atalean laburki azaltzen dut etorkizun kontingenteari buruzko arazo klasikoa. 4. atalean hizketa-ekintzen teoriaren oinarritzko nozioak dakartzat gogora, gero datorrena ulertzeko beharrezkoak direnak. Eta gero datorrena hiru eztabaida dira: auresaldien egokitze-norabideari buruzkoa (5. atalean), hizketa-ekintzen proposizio-edukiaren nozio orokorrari buruzkoa (6. atalean) eta auresaldien proposizio-edukiaren nozio bereziari buruzkoa (7. atalean). Azken atala, ohi bezala, lanaren ondorio nagusiak gogorarazteko da.

Segitu aurretik, hala ere, komeni da lanari buruzko ohar batzuk egitea. Lehenik, etorkizun diren gertaera eta objektuei buruz ari diren esaldi literal bakunei buruzko lana da, eta ez geroaldiaren semantika eta pragmatikari buruzkoa. Bigarrenik, esaldion egiak (edo faltsutasunak) kontingentea behar du izan, eta esaldiaren denboran existitzen diren gertaerek mugatu gabekoa. Horiak horrela, (1)etik (5)erako esaldien moduko esaldiak soilik dira gure aztergaia. (1)etik (4)ra bitartekoek ez dute azalpenik behar. (5) ere bada aztergaia, ezen, aditza orainaldian jokatu izan arren, etorkizuneko eta kontingentea den gertaera bati buruz ari baita. (6) orainari buruzko aieuzko uste ziurgabe bat adierazteko erabilia bada, kanpoan da gure azter-eremutik; etorkizunari buruzkoa bada, barruan. (7) ez da etorkizun kontingenteari buruzkoa, betiereko egia bat baizik. (8), berriz, geroari buruz ari dela dirudi, baina, bizirik izango naizela emantzat jota behintzat, pasatako gertaerek mugatua da (nire jaiotze-datak, bereziki).

- (1) Bihar euria egingo du Donostian.
- (2) Bihar itsas bataila bat izango da.
- (3) Gelatik irtengo naiz.
- (4) Gelatik irtengo zara.
- (5) Zure ama bihar dator.
- (6) Zure semea ondo izango da.
- (7) Bi gehi bi lau izango dira.
- (8) Datorren urtean 51 urte beteko ditut.

Lanean zehar aztergai ditugun esaldi horiei guztiei, hala geroari buruzko estimazioei nola asmo-adierazpenei, «auresaldi» esango diegu. Hitz itsusia da, agian.² Baina komeni zaigu «iragarpen» baino termino zabalago bat, iragarpenez (edo geroari buruzko estimazioez) gain, asmo-adierazpenak ere bilduko dituen. Edo, hizketa-ekintzen teoriako terminoak erabilia, etorkizunari buruzko baierako esaldiez gain (hots, euskararik normalenean agian «iragarpen» esaten zaienez gain), konpromisozkoak eta zuzentzekoak biltzeko termino berria behar dugu, eta «auresaldi»k egokia dirudi horretarako.

Aldez aurreko oharrekin bukatzeko, azkenik, esan dezadan ez dudala go-goan denboraren metafisikari buruzko tesi gogor inpliziturik. Oinarri metafisikoak honako hauek besterik ez dira: hasteko, denbora existitzen da; eta denbora-mementoak (aldiuneak nahiz denbora tarreak) objektuak dira, erreferentzia egin diezaiekegu eta pentsa ditzakegu, hau da, proposizio-educien osagaiak izan daitezke. Etorkizuna, berriz, *irekia* da; alegia, iraganeko eta oraingo gertakariak ez dituzte gerokoak erabat mugatzen. Ez da soilik ez dakigula zer pasatuko den gero, etorkizuna, geroa, irekia *dela* baizik.

3. Etorkizun kontingenteari buruzko dilema

«Future contingents and Relative Truth» tituluko artikulu ezagunean, John MacFarlanek (2003) Aristotelesen geroaren estimazioen egiari buruzko eztabaida ezaguna biziberritu du.³ Hartu berriz gogoan ondoko esaldiok (zenbaki berriekin):

- (1a) Bihar euria egingo du Donostian.
- (2a) Bihar itsas bataila bat izango da.

Gaur esanak, nahiko intuizio garbia daukagu, ez dira ez egiazko ez faltsu. Mundua ez-determinista dela dioen ikuspegiari lotua dago intuizio hori. (2a)n zentratuz, gaur egiazkoa balitz, ez genuke zer eginik biharko ba-

² Ez dakar *Hiztegi Batuak*, eta ez dakar «auresan» ere (oraingoz). *Elhuyar Hiztegiak* badakar «auresan» eta «esan»etik «esaldi» badator, «auresan»etik «auresaldi» letorke arazo handirik gabe.

taila saihesteko; zernahi eginda ere, itsas bataila izango da bihar. Baina ez da hori gehienok uste duguna. Itsasontzi-guduen gisako gertaerei dagokie-nez behintzat, etorkizuna irekia dela da iritzirik zabalduena: egin dezakegu zerbait biharko bataila saihesteko edo gerta dadin laguntzeko. Hori hala bada, orduan, (2a) ez da ez egiazko ez faltsu. Horixe da MacFarlanek «inde-terminazio-intuizioa» deritzona.

Demagun orain gertatutakoa egiaztatzen ari dela norbait biharamunean. MacFarlanek horrela dio:

Sally mastari helduta dago, kainoikadek gortuta. Jakeri begiratu eta hauxe esaten dio: «Zure atzoko baiezipena egiazko suertatu da». Sallyren arrazoibideak orbanik gabea dirudi:

Jakek atzo baieztu zuen itsas bataila izango zela gaur
 Itsas bataila dago gaur
 Beraz, Jakeren baiezipena egiazkoa da

Atzera begira jartzeak Jakeren esaldiari egibalio bat ematera bultzatzen gaitu: horixe da determinazio-intuizioa. (MacFarlane 2003: 324-5)⁴

Beste modu batera aurkeztuko dugu guk kontua. Eman dezagun 1 egunean esan zuela (2a) Jakek, «bihar» esanez 2 egunari erreferentzia egiteko. Sallyk (2b) 2 egunean esanez, Jakek bezperan esandako gauza bera esaten du, eta baita (2c) esanez ere 3 egunean.

(2b) Itsas bataila dago gaur.

(2c) Itsas bataila izan zen atzo.

Sallyri (2b) edo (2c) entzunda, bat gentozke hark esandakoa egiazkoa edo faltsua dela esatean. Eta Sallyk esandakoa egiazkoa bada (edo faltsua), eta Jakek esandako gauza bera baldin bada (hau da, Jakek eta Sallyk proposizio bera adierazi baldin badute), orduan Jakek (2a)ren bidez esandakoak ere

³ *Philosophical Quarterly* aldizkariaren 2002ko saria jaso zuen MacFarlaneren lanak eta eragin handia izan zuen etorkizun kontingenteari buruzko eztabaidan, baina baita egia erlatiboari buruzkoan ere, edo «hutsegiterik gabeko» desadostasunari buruzkoan, eta judizio estetikoari edo modalitate epistemikoei buruzkoan, besteak beste.

⁴ Sally is hanging onto the mast, deafened by the roar of the cannon. She turns to Jake and says «Your assertion yesterday turned out to be true». Sally's reasoning seems unimpeachable:

Jake asserted yesterday that there would be a sea battle today
 There is a sea battle today
 So Jake's assertion was true.

When we take this retrospective view, we are driven to assign a determinate truth-value to Jake's utterance: this is the determinacy intuition. (MacFarlane 2003: 324-5)

egiazkoa izan behar du (edo faltsua). Horrela ikusita, determinazio-intuizioa (2b) eta (2c)ri buruzkoa litzateke zuzenean eta zeharka soilik (2a)ri buruzkoa, gauza bera esateari lotutako intuizio baten bidez. Nolanahi dela ere, (2a)ri ere egibaliao aitortzeko joera izango genuke, eta horrek, MacFarlanek dioenez, indeterminazio-intuizioaren aurka joko luke:

Indeterminazio-intuizioak eskatu bezala, Jakeren esaldia ez bada ez egiazko ez faltsu, orduan ez da egiazko eta ez da faltsu. Baina determinazio-intuizioak bata ala bestea izan behar duela eskatzen du. (MacFarlane 2003: 327)⁵

Interesgarria da ohartzea eztabaida honen inguruan ez direla apenas alderatu (1a) edo (2a) bezalako esaldiak etorkizunari buruzko beste esaldi mota batzuekin; (3) edo (4) bezalakoekin, adibidez. Azken horiek geroaren estimazio soiltzat har daitezke, baina baita asmo-adierazpen gisa ere. Hizketa-ekintzen teoriaren hizkera erabilita, (3) konpromisozko hizketa-ekintza izan liteke, promesa bat, adibidez, eta (4) zuzentzekoa, agindu bat, esate baterako. Beste toki batean esana dut (Korta 2015) konparazioak argi pixka bat egin dezakeela etorkizun kontigenteari buruzko eztabaida honetan. Eta hala uste dut oraindik, nahiz beste puntu batean iritzia aldatu. Geroaren estimazioak baieztapenak ez zirela esan nuen, eta horretan oker nengoela uste dut orain. Buelta bat emango diot horri 5. atalean. Hizketa-ekintzen teoriako oinarrizko hainbat nozio errepasatu behar ditut lehenago.

4. Hizketa-ekintzen teoriako oinarrizko hainbat nozio

John L. Austinengandik (1961, 1962) ikasi genuenaren artean honako hau dago: zerbait baiezte esaldiekin egin dezakegun gauzetako bat besterik ez da. Ezkondu egin gaitezke, ontzi bat bataia dezakegu, artikulua bat bukatuko dugula hitz eman, 20 euro apustu egin gure taldeak irabaziko duela, egunkari bat itxi... eta hainbat eta hainbat gauza. John Searle (1969, 1975) garatu zituen Austinen ideiak hizketa-ekintzen teoria gisa ezagutzen dena osatuz. Horren arabera, hizketa-ekintza batean bi osagai bereizi behar dira: ilokuzio-indarra eta proposizio-edukia. Baldintza egokietan, honako esaldiok proposizio-eduki bera daukate nahiz ilokuzio-indar desberdina izan:

- (9) John gelatik irtengo da.
- (10 [=3]) Gelatik irtengo naiz [Johnek esana].
- (11) John, irten zaitez gelatik!
- (12) Nahiago nuke John gelatik irtengo balitz.

⁵ If Jake's utterance is neither true nor false, as the indeterminacy intuition demands, it is not true and it is not false. But the determinacy intuition demands that it must be one or the other. (MacFarlane 2003: 327)

Proposizio-edukiak honako osagai hauek dauzka: John, gela jakin bat eta une jakin batean irteteko ekintza. Baina esaldi bakoitzak ilokuzio-xede desberdina dauka, hizketa-ekintzen taxonomian. Searleren (1975) sailkapenaren arabera bost klasetakoak izan daitezke hizketa-ekintzak, beren ilokuzio-xedearen arabera: baierakoak, konpromisozkoak, zuzentzekoak, agerbidezkoak eta adieraztekoak. Ilokuzio-xede bakoitzak zintzotasun-baldintza batzuk, egokitze-norabide bat eta asetze-baldintzak ezartzen ditu, eta horiek, hizketa-ekintzaren beste osagai batzuekin batera, hizketa-ekintzaren ilokuzio-indarra mugatzen dute.

(9) bezalako baiezen bat baierako ilokuzio-xedearen adibide argia da. Gauza-egoera bat errealtzat aurkezteko xedea dauka. Hori da hiztunaren asmo minimoa baiezen bat egitean, hizketa-ekintzen teoriaren arabera. Horretaz gain, zintzotasun-baldintzak ezartzen du hiztunak uste duela gauza-egoera erreal dela; egiazkoa dela, alegia, hizketa-ekintzaren proposizio-edukia. Hori da baierako xedea duen hizketa-ekintzaren esaleak adierazten duen gogo-egoera. Baierako esaldiaren egokitze-norabidea, berriz, hitzetatik mundurakoa da (edo beheranzkoa, ↓). Esan nahi baita, proposizio-edukiak bat etorri beharko luke errealitatearekin. Baierako esaldi baten asetze-baldintzak bere egibaldintzak dira. Baierako ilokuzio-ekintza asetzen da baldin eta bakarrik baldin bere proposizio-edukia egiazkoa bada.

(10) bezalako promesa da konpromisozko ekintza estandarra. Esaleak konpromisoa hartzen du etorkizunean ekintza bat aurrera eramateko. Hitzekoa bada, asmoa dauka proposizio-edukiak errepresentatutako ekintza egiteko. Egokitze-norabidea mundutik hitzetarakoa (goranzkoa, ↑) da kasu honetan; mundua da hitzekin bat etorri behar duena, eta munduan gertatu beharreko aldaketa proposizio-edukiaren mendekoa da, hizketa-ekintza baldintza hauetan soilik aseko baita: esaleak ekintza gauzatzen badu konpromisoa hartu duelako.

(11) agindu bat da, ordena, zuzentzeko ilokuzio-xedearen paradigma. Esalea saiatzen da entzuleak proposizio-edukiak errepresentatutako ekintza egin dezan, eta zintzoa bada, entzuleak hori egitea nahi du. Egokitze-norabidea mundutik hitzetarakoa (goranzkoa, ↑) da kasu honetan ere. Eta aurrekoan bezala munduan gertatu beharrekoa proposizio-edukiaren mendekoa da kausalki. Hizketa-ekintza asetzen da baldin eta bakarrik baldin entzuleak ekintza egiten badu agindua bete nahi duelako.

(12) adierazteko ilokuzio-ekintza da baina, kontuak erraztearren, alde batera utziko ditugu horrelakoak hemen. Alde batera utziko ditugu, halaber, deklarazioak, gutxi gorabehera esaldi performatibo esplizituekin bat datozenak.

Lan honetan dauzkagun helburuetarako badago ilokuzio-indarraren beste osagai bat garrantzi berezia daukana: proposizio-edukiaren baldintzak. Ilokuzio-xede batzuek baldintzak ezartzen dituzte hizketa-ekintzaren propo-

sizio-educian. Konpromisozko xedeak, adibidez, edukiak esalearen geroko ekintza bat errepresentatzea eskatzen du, eta zuzentzekoak, aldiz, entzulearen geroko ekintza bat. Baierako ilokuzio-xedeak ez du baldintzarik jartzen edukian. Alde nabarmena da hori, alde batetik, baiarakoen eta, bestetik, konpromisozko eta zuzentzekoen artean.

Aurresaldiei dagokienez, etorkizun kontingenteari buruzkoak izateaz aparte, hizketa-ekintza gisa bestelako ezaugarriak ba ote duten galde dezake batek. Baiezkoaren alde egin nuen duela gutxi (Korta 2015). Aurresaldiek mundutik hitzetarako (\uparrow) egokitze-norabidea dutela defendatu nuen. Horretan oker nengoela uste dut orain.

5. Geroaren estimazioak baiarakoak dira

Hizketa-ekintzen ohiko teoriari kontra eginez,⁶ geroaren estimazioek, geroari buruz izate hutsagatik, mundutik hitzetarako (\uparrow) egokitze-norabidea dutela esan nuen eta, beraz, (1a) eta (2a) bezalako esaldiak konpromisozkoekin eta zuzentzekoekin batera sailkatu behar zirela, baiarakoetatik bereizita. Egokitze-norabide nozioa oso garrantzitsua da, baina ez dago oso zehatz definituta. Uste dut nire akatsaren iturria denbora-erlazio gisa ulertu izatean bilatu behar dela, erlazioa benetan kausala denean.⁷ Hartu nuen eran, egokitze-norabidean aldea izatea honako honen baliokidea zen: esaldiaren denboran, baiarakoen proposizio-edukiak egiazko egingo lituzketen gertaerak iraganean edo orainean daude; aurresaldienak, ordea, konpromisozko eta zuzentzekoenak barne, etorkizunean daude. Baina hori oker dagoela uste dut orain.

Normalean kausak ondorioen aurretik datoz, eta esaldia (hitzak) gertaera (mundua) gertatzeko garrantzizkoa denean, hots, egokitze-norabidea hitzetatik mundurakoa denean (\uparrow), gertaera esaldiaren etorkizunean egongo da normalean. Baina alderantzizkoak ez du zertan egiazkoa izan. Areago, hainbat arrazoi daude pentsatzeko okerra dela munduaren eta hitzen arteko egokitze-norabidea eta beren denbora-erlazioa parekatzea. Hasteko, baliteke esaldia eta gertaera aldi berean gertatzea eta egokitze-norabidea bata nahiz bestea izatea. Demagun ordenagailuan idazten ari zarela pentsatu ahala. Kasu hori har daiteke idazten ari zarena egiazki ala faltsuki errepresentatzeko kasu gisa, baina baita pentsatzen dituzun hitzekin bat etortzeko idatz-saio gisa ere. Anscomberen beraren adibidea da. Azken kasuan huts egitean, hark dioenez,

⁶ Ikus, adibidez, Searle 1975, Bach eta Harnish 1979, Searle eta Vanderveken 1985, Vanderveken 1990.

⁷ «Egokitze-norabide» terminoa (*direction of fit*, ingelesez) Austinek (1953) osatua da, baina Anscombek (1957) eta, bereziki, Searlek (1969, 1975) egin zuten ezagun. Nozio hauen azalpen sistematiko eta formal baterako, ikus Searle eta Vanderveken (1985) eta Vanderveken (1990).

..., nolabait esatearren, gertakariak zalantzan jarriak dira hitzekin bat ez etortzeagatik, eta ez alderantziz. Hala gertatzen da batzuetan iritzia aldatzen dudanean; baina horrelako beste kasu bat gertatzen da, adibidez, idazten ari naizela uste dudana ez, baizik eta beste zerbait idazten dudanean: Teofrastok dioenez (*Magna Moralia*, [oin-oharra, egilea Teofrasto izan zela zuzen esan digutela uste izanda.], 1189b 22), hutsegitea jardunean dago, ez judizioan. (Anscombe 1957: 4-5)⁸

Horretaz gain, baierakoetan, egokitze-norabidea hitzetatik mundurakoa (↓) izanik, hizketa-ekintza asetzen da baldin eta bakarrik baldin proposizio-edukiak errepresentatutako gauza-egoera existitzen bada; erlazio kausalik eta denbora-erlaziorik gabe proposizio-edukiaren eta gauza-egoeraren artean. Ez dago baldintzarik gauza-egoeraren iraganeko, oraineko eta geroko existentziari buruz. Konpromisozkoek eta zuzentzekoek, aldiz, baldintza kausalak ezartzen dituzte proposizio-edukiak errepresentatzen duen gauza-egoeraren gertaeran. Eta horrek egiten du, seguru asko, beren egokitze-norabidea mundutik hitzetarakoa (↑).

Zerbaiten promesa egiten dugunean, edo agindu bat ematen digutenean, ordea, proposizio-edukia egiazko (edo faltsu) egingo duten gertaera ezin da nolanahi gertatu. Hiztunak (promesan) eta entzuleak (aginduan) egina izan behar du; eta promes egin dugulako egina, agindu digutelako egina; hizketa-ekintza ilokuzio-indar jakin batekin eta proposizio-eduki jakin batekin egin zelako. Hau eta bestea gertatuko dela estimatzen dugunean, ordea, hau eta bestea gertatzea eta hizketa-ekintzak independenteak dira; gertatzekoa berdin gertatuko litzateke inork inoiz ezer esan ez balu ere.

Argigarria izan daiteke konparatzea geroaren estimazio soil bat eta promesa bat, perpaus bera erabiliz eta proposizio-eduki bera adieraziz egiten direnean. Anscomberen (1957: 54-55) erosketa-zerrenden adibideak erakusten duen bezala, egokitze-norabide ezberdina izateak arrakasta- eta porrot-baldintza ezberdinak izatea dakar. Gizon bat erosketak egitera doa zerrenda bat baliatuz eta detektibe batek haren pausoak jarraitu eta erosten duen guztia idazten du. Dena ondo badoa, bi zerrenden edukia bat eta bera izango da. Baina zerrendak dioena eta errealitatea bat ez datozenean, kontua desberdina izango da kasu batean eta bestean. Eroslearen zerrendak «oilaskoa» badio benetan indioilarra erosi duenean, hutsegitea bere ekintzetan dago, ez zerrendan. Baina detektibearen zerrendak «oilaskoa» badio erosleak indioilarra erosi duenean, hutsegitea zerrendan dago, ez ekintze-

⁸ (...) facts are, so to speak, impugned for not being in accordance with the words, rather than vice versa. This is sometimes so when I change my mind; but another case of it occurs when e.g. I write something other than I think I am writing: as Theophrastus says (*Magna Moralia*, [footnote: Assuming that we are correctly told that Theophrastus was the author.], 1189b 22), the mistake here is one of performance, not of judgement. (Anscombe 1957: 4-5)

tan. Soluzioak ere oso ezberdinak dira. Detektibeak bere zerrenda zuzendu beharko luke. Erosleak bere burua engainatuko luke hori eginez gero.

Pentsatu orain honako perpaus honen kasua:

(13) 2020. urtean ezkondata egongo naiz eta umeak izango ditut.

Hori promesa bat izan daiteke; asmo-adierazpen bat, alegia, mundutik hitzetarako (↑) egokitze-norabidea daukan hizketa-ekintza. Asetzeko, esaleak ezkondata egon behar du eta umeak izan behar ditu 2020. urtean, baina ez hori bakarrik. Egoera horretara ekarri duten ekintzak hizketa-ekintza ase nahi duelako egin behar ditu. Baina esaldia izan daiteke geroaren estimazio soil bat, asetzeko proposizio-edukia egiazkoa izatea besterik eskatzen ez duena. 2020an hitzuna ez badago ezkondata eta umeekin, hutsegiteak iturri ezberdinak dauzka kasu bakoitzean. Promesa ez betetzea ekintza kontua da; denbora iristen denean, ez dut egiten promestutakoa (hutsegitea eroslearen ekintzetan dago). Geroaren estimazio okerra egitea, ordea, judizioan huts egitea da; bere garaian ikusiko da (13) esan nuenean uste okerrak nituela (hutsegitea detektibearen zerrendan dago).

Hori hala bada, Kortari (2015) kontra eginez, ondorioztatu behar dugu geroaren estimazioak baierakoak direla, eta hitzetatik mundurako (↓) egokitze-norabidea dutela; eta ez direla horretan konpromisozkoak eta zuzentze-koak bezalakoak, mundutik hitzetarako (↑) baitaude horiek. Gainerakoan, etorkizun kontingenteari buruzko intuizio kontrajarrii emandako azalpenak bere horretan dirau. Determinazio-intuizioa gauza bera esatearen intuizioak —edo proposizio bera adieraztearenak— eragindakoa da, gertaerarekiko denbora-erlazio ezberdina daukaten esaldiek gauza bera esatearena. Indeterminazio-intuizioa, berriz, geroaren estimazioen ondorio naturala da. Egiazko egingo lituzkeen gertaera ez da existitzen esaldiaren denboran eta, beraz, ez daukate egibaliarik orduan. Proposizio-edukiaren nozioa bera arazotsua da, horregatik. Eta ez horregatik bakarrik. Horretaz ariko gara hurrengo atalean.

6. Ilokuzio-ekintzen proposizio-edukia

Proposizio-eduki kontzeptuari lotutako bi arazo aipatu behar dira gutxienez. Bat orokorra da, hau da, hizketa-ekintza mota guztietan du eragina, eta kontzeptuak hizketa-ekintzen teorian duen tokiari buruzkoa da. Bestea aurre-saldiei buruzkoa da, bereziki, eta proposizioen osagaiak objektu eta gertaera jakinen existentziaren mende ezartzen dituen edozein teoriatan du eragina. Ikusiko dugunez, bi arazoen konponbidea eduki-pluralismoaren ildotik dator. Arazo orokorrari helduko diogu lehenik.

Korta eta Perryk (2007) diotenez, hizketa-ekintzen teorian proposizio-eduki nozioak bi egiteko dauzka. Alde batetik, baldintza egokietan, (9)-(12)

bezalako esaldiek komun dutena errepresentatu behar du proposizio-edukiak: esaleek esaldi horien bidez esaten dutena. Ilokuzio-indarraren osagai guztiak alde batera utzita geratzen dena litzateke hori. Proposizio hori honela osatuta geratuko litzateke: indibiduo jakin bat —John—, gela jakin bat, irteteko ekintza eta denbora jakin bat:

(14) JOHN GELATIK IRTEN D-N.⁹

(9)-(12) esaldi horien guztien eduki komun izateak eskatzen du objektuak berak izatea proposizioaren osagai, eta ez erabilitako hitz konkretuei lotutako baldintza identifikatzaileak. Hartu, adibidez, (9) eta (10). (9)ren esaleak «John» izena darabil Johni erreferentzia egiteko. (10)en lehen pertsona singularraren izenordaina darabil. Bi azpi-esaldi horiek ekarpen bera egin baldin badiote esaldiaren edukari, ekarpen horrek beren erreferentzia behar du izan. Eta gauza bera beste edozein erreferentzia-adierazpenen kasuan. Beste era batera esanda, proposizio-edukia ilokuzio-indar ezberdineko eduki komun gisa ikusteak erreferentzia zuzenaren teoria baten alde egiten du, termino singularren ekarpenari dagokionez. Era berean, denboraren errepresentazioari dagokionez, tempusik edo aditz-aldirik gabeko ikuspegiaren alde egingo luke, eta (2a)-(2c)n azaltzen diren aditzondoek egun jakin bat ekarriko liokete edukari eta ez egunaren perspektibazko identifikaziorik.

4. atalean aipatu dugunez, ordea, hizketa-ekintzen teoriak dioenez, ilokuzio-xedeez baldintzak ezar diezazkiekete proposizio-dukiei. Konpromisozkoak, adibidez, proposizio-dukia hiltunaren geroko ekintza bat errepresentatzea eskatzen du, eta horrek desegoki bihurtzen du (14) proposizioa (10) esaldiaren edukia errepresentatzeko. Proposizio-dukia horrela formulatuko litzateke modu egokian:

(15) (10)EN ESALEA GELATIK IRTEN (10)EKO DENBORA BAINO BERANDUAGO.

Kasu honetan lehen pertsona singularreko izenordainari eta geroaldiari dagozkien baldintza identifikatzaileak dira proposizioaren osagaiak eta ez horiei dagozkien objektuak. Proposizio hori bi faktore hauek mugatzen dute: esaldi bat —(10)— gertatu izanak eta erabilitako perpausaren esanahiak. Proposizio orokorra da, existentziala, esaldiaren egileari buruzkoa eta esaldia baino geroagoko denborari dagokionez; eta singularra esaldiari berari (eta gelari) dagokionez. (15)ek betetzen ditu konpromisozko ilokuzio-xedeez ezarri-

⁹ Letra larri txikiak erabiliko ditut proposizioak errepresentatzeko. Letra beltzak adierazten du objektuak berak direla proposizioaren osagaiak, eta ez erabilitako hitzen bidez horiei lotutako inolako baldintza edo propietate identifikatzaileak. Letra beltza etzana denean propietate identifikatzailea da proposizioaren osagaia. Bestalde, kasu honetan, emantzat jo dugu «gela» deskripzio definitu ez-osoar erreferentzialki erabili dela eta aditz-aldiak denbora-une jakin bati egiten diola erreferentzia.

tako baldintzak, baina hori ez da debalde: trukean osagai batzuk sartu behar ditu, eduki komunaren ikuspegiak kanpoan uzteko eskatzen dituenak. Bestela esanda, (10) bezalako konpromisozko esaldi baten kasuan, hizketa-ekin-tzaren teoriak ezarritako bi eginkizunak betetzeko bi proposizio-eduki (ezberdin) behar ditugu: (14) eta (15). (14)k ondo errepresentatzen du (9)-(12) esaldien eduki komuna, baina ezin ditu bete (10)en ilokuzio-xedeak ezarritako baldintza bereziak. (Gauza bera esan behar da, jakina, (11) zuzentzeko hizketa-ekintzari buruz). (15)ek ondo betetzen ditu baldintza horiek, baina ez du balio (9)-(12)ren eduki komun gisa.

Dilema honek, nire ustez, gaur egungo semantikan eta pragmatikan oso ohikoa den tesi bat dauka erroan. «Monoproposizionalismoa» esan nion tesi horri (Korta 2007) eta honela dio: auresuposizioak eta inplikaturak alde batera utzita, esaldiari proposizio bakar bat lotzen zaio. Proposizio bakar horrek hainbat gauzaren ordezkari lanak egin behar ditu: esaldiak esandakoa, adierazitako proposizioa, eduki literala, egibaldintza literalak, esaldiaren gaia, adierazitako pentsamendua, ilokuzio-indar ezberdineko esaldien proposizio-eduki komun posiblea... horiek guztiak ordezkatzeko hainbat teoria semantiko eta pragmatikotan. Arazoa da teoria horietan eta, bereziki, hizketa-ekintzen teorian ezinezkoa dela nozio bakar batek zeregin horiek guztiak aldi berean betetzea. Nire ustez, arazo horri aurre egiteko bide naturala eduki-pluralismoa da, Perryk (2012) eta Korta eta Perryk (2011, 2013) proposatzen dutenaren modukoa.¹⁰

Korta eta Perryren eduki-pluralismoaren arabera,¹¹ (10)en *eduki erreferentziala* da (14), eta *esaldiari lotutako edukia* (15). Esaldiari lotutako edukia perpausaren esanahiak eta perpausaren esaldia egin izanak mugatzen dute. Ez da esaleak esan duena, ezta esaldiaren gaia ere; baina horixe da proposizio-eduki egokia ilokuzio-xedeak ezarritako proposizio-edukiaren baldintzez ari garenean. Gaia topatzeko, eduki erreferentziala behar dugu, eta hori, aurretik aipatutako faktoreez aparte, izenen, izenordainen eta bestelako erreferentzia-adierazpenen erreferenteak mugatzen dituzten faktore horiexek mugatzen dute. Hori da kontuan hartu beharreko edukia (9)-(12) esaldien eduki komunaz ari garenean.

Eduki-pluralismo honek, erreferentzia- eta komunikazio-arazoetan motibazio independentea izanik, baliabide egokiak dauzka proposizio-edukiaren nozioak hizketa-ekintzaren teoriari planteatzen dizkion arazoei aurre egiteko, eta baita auresaldien proposizio-edukiaren arazo espezifikoari aurre egiteko ere. Horixe ikusiko dugu orain.

¹⁰ Arazo ezberdinei aurre egiteko proposatu dute beste batzuek ere eduki-pluralismo moduren bat, hala nola Bachek (1999), Carstonek (2002) eta Nealek (1999).

¹¹ «Pluri-proposizionalismo» edo «multi-proposizionalismo» esan izan diote (eta diogu) ikuspegiari, baina proposizio-aniztasun posibleak eragindako hainbat gaizki-ulerturen ondoren, ego-kiago dirudi «eduki-pluralismo» terminoak, nire ustez.

7. Auresaldien proposizio-edukia

2. atalean esan dudanez, lan honetan denborari buruzko nire oinarri metafisikoak honako hauek besterik ez dira: denbora existitzen da, denbora-une edo tarteei objektu gisa egin diezaiekegu erreferentzia eta etorkizuna irekia da. Oinarri horiek eskatzen dute, esaldia egitean, ez existitzea auresaldiek auresaten dituzten gertaerak (egoerak, ekintzak...). Perryk dioen bezala,

Gertaera gertatu arte (...) gertaera posiblea baizik ez da, eta ez gertaera erreala. Eta gertaera posiblea baizik ez dela esanez, esan nahi dudana da, oinarrian, ez dela zinez gertaera; deskripzioak daude eta tipo abstraktuak, gertaera denotatuko dutenak, deskribatua edo karakterizatua izan ahal izateko existitzen denean. Baina ez dago gertaera konkreturik. (Perry 2006: 15-6)¹²

Arrazoizkoa iruditzen zait hori, baina ez du eraginik auresaldi guztien proposizio-edukian. Proposizio-edukia egiazko egingo lukeen gertaera izanik ere, esaldia egitean ez existituta ere, ez dira beti proposizio-edukiaren osagai. Hartu berriz (1a), esate baterako.

(1a) Bihar euria egingo du Donostian.

(1a)ren esaleak Donostiari eta hurrengo egunari egiten die erreferentzia, perpausean erabilitako termino singularrek eta testuinguruko gertakariak mugatu bezala, baina ez dago gertaera jakin baten erreferentziarik. Gertaera ez da (1b) eta (1c)ren proposizio-edukiaren osagai ere (hurrenez hurren, hurrengo bi egunetan esanak):

(1b) Gaur euria egin du Donostian.

(1c) Atzo euria egin zuen Donostian.

Gertaerari ez zaio erreferentziarik egin. Eta antzera (2a)-(2c)rekin ere. Ez diote inolako itsas batailari erreferentzia egiten; beraz, (2a) esaten den unean itsas batailarik ez existitzeak ez dakar inongo arazorik. Ezta (2a)-(2c)ren eduki komuna kontuan hartzeak ere. Bestalde, hori bat dator indeterminazio-intuizioaz eman dugun azalpenarekin, berebat Broaden ikuspegiarekin:

¹² Until an event happens (...), the event is a merely possible event, and not a real event. And by saying it is merely a possible event, I mean to say, basically, that it is not an event at all; there are descriptions and abstract types, that will denote or characterize the event once it exists to be denoted or characterized. But there is no concrete event. (Perry 2006: 15-6)

[Auresaldiek] ez diote erreferentziarik egiten inolako gertakariri, izan positibo nahiz negatibo, eginak diren unean. Denbora horretan ez dira, beraz, ez egiazko ez faltsu. Egiazko edo faltsu bilakatuko dira erreferentzia egiteko gertakari bat daukatenean; eta, horren ondoren, egiazko edo faltsu izaten jarraituko dute, dena delakoa, behin betiko. (Broad 1923: 73)¹³

Auresaldien proposizio-edukiaren benetako arazoa geroko indibiduoari erreferentzia egin beharko lioketen erreferentzia-adierazpenekin sortzen da; erreferente beharko luketen indibiduoak ez baitira auresaldia egiten denean existitzen. Ez naiz (13) bezalako esaldiez ari. Kasu horretan, esaldia nik egiten badut, lehen pertsona singularreko izenordainak niri egiten dit erreferentzia esaldia egiten denean, eta ez 2020. urteko *niari*. Problema sortzen duten esaldiak (16) bezalakoak dira.

(16) Kepa juniorrek ile kizkurra izango du.

Eman dezagun hori esaten dudala «Kepa junior» erabiliz inoiz izan dezakedan lehen semeari erreferentzia egiteko. Kepa junior ez da existitzen eta, gauzak direnean direla, ez da berehalakoan existituko; beraz, erreferitutako denbora etorkizun zehaztugabea da. Nolanahi ere, «Kepa junior» izen propioa da, eta izen propioek proposizio-edukiari egiten dioten ekarpena normalean beren erreferentea da. Hori hala izanik, nola egin diezaioke izen horrek erreferentzia existitzen ez den zerbaiti? Nola izan daiteke existitzen ez dena auresaldi baten edo beste ezeren osagai?

Konponbide bat «zuloak» dituzten proposizioak onartzea izan liteke, geroko indibiduoentzat balioen ordeztasunak hutsuneak dituztenak. Halakoak proposatu izan dira izen hutsentzat eta fikziozko izenentzat, esate baterako. Beste aukera bat da problema bere horretan onartzea eta geroko objektuen erreferentzia iraganeko objektuenaren bide bertsuarekin egiten dela postulatzea (ikus Jeshion 2010). Beste aukera bat urratuko dugu hemen: eduki-pluralismoak eskaintzen duena, hain zuzen ere.

Onartzen dugunean esaldiek gutxienez bi eduki mota dauzkatala —erreferentziala bata, esaldiari lotutakoa bestea— konponbidea erraza da. Esaldia egiten denean, (16)k ez dauka egibaldintza erreferentzialik, «Kepa junior»ek ez baitauka erreferentziarik, Kepa junior ez denez existitzen. Izenak, hala ere, geroko indibiduo baten baldintza identifikatzaile bat dakar. Bestela esanda, esaldia egitean, (16)k ez du nire semeari buruzko proposizio singular bat adierazten, orokor bat baizik honako eta halako indibiduo baten geroko exist-

¹³ [Predictions] do not refer to any fact, whether positive or negative, at the time when they are made. They are therefore at that time neither true nor false. They will become true or false when there is a fact for them to refer to; and after this they will remain true or false, as the case may be, for ever and ever. (Broad 1923: 73)

tentziaz. Beste edozein auresaldik bezala, ez dauka egibaliorik esaldia egiten denean, egibaldintza osoak dauzka, proposizio oso bat, eta ez hutsuneak edo zuloak dituena.

Auresaldien proposizio-edukiaren problema orokorra izango litzateke, hori bai, existitzen ez den geroari buruzko baieztapen metafisiko gogorra-goak egingo bagenitu. Auresaldi orok ager lezake erreferentzia-hutsunea. Broadek horrela adierazten zuen:

Bihar esaten zaion zerbait ez da gramatikalki «bihar»i buruz diren judizioen osagai, *Puck* izena duen indibidua «Puck»i buruz direla dioten judizioen osagai ez den bezainbat. (Broad 1923: 77)¹⁴

Arazoa ez da, jakina, «bihar»i buruzkoa soilik. Auresaldi guztiei buruzkoa baizik. Proposizio osoak eta betierekoak onartzen baditugu —eta nik onartzen ditut— proposizioek denbora-parametro bat ere izan behar dute (erabilitako perpausean artikulatuta egon ala ez), etorkizuneko osagaia bada ere. Baina nola izan dezakegu etorkizuneko denbora-une edo tarte bat proposizioan, etorkizuneko denbora-uneak edo tarteak, egunak edo urteak existitzen ez badira? Nola egin erreferentzia existitzen ez diren denborei? Erantzuna uste baino sinpleagoa izan liteke.

Ez diegu existitzen ez diren denborei, objektuei, gertaerei erreferentziarik egiten. Ezin dugu; ez baitira existitzen, ez direnez existitzen. Gure azalpena zuzena bada, auresaldien proposizio-dukiek denboren baldintza identifikatzaileak hartuko litzukete, ez denborak berak. Hartu berriro (1a). Esaldia egitean, «bihar»i dagokion eguna existitzen ez denez, ez dago erreferitutako egunik. Horrek esan nahi du ez daukala eduki edo egibaldintza erreferentzialik. Baina ez du esan nahi ez daukala edukirik batere, edo hutsuneak dituen edukirik daukanik; bai baitauka esaldiari lotutako edukirik. Honako hau:

(16) (1A) *EGIN EGUNAREN HURRENGO EGUNEAN* EURIA EGIN DONOSTIAN.

Proposizio singularra da hori Donostiari buruz eta (1a) esaldiari buruz —horregatik esaten diegu «esaldiari lotutako eduki», esaldia bera baitauka osagaitzat—. Auresaldia egitean, ordea, hurrengo eguna ez da osagai, haren baldintza identifikatzailea baizik: esaldia egin den egunaren hurrengo eguna izateko baldintza. Demagun (1a) esaldia 2015eko abuztuaren 30ean esan zela. (1a)ren «denborari lotutako» edukia ere muga dezakegu orduan. Alegia:

(17) 2015EKO ABUZTUAREN 30AREN *HURRENGO EGUNEAN* EURIA EGIN DONOSTIAN.

¹⁴ Something called tomorrow is not a constituent of judgments which are grammatically about «to-morrow», any more than the individual called Puck is a constituent of judgments which profess to be about «Puck». (Broad 1923: 77)

edo, honela ere jar dezakegu:

(18) **2015EKO ABUZTUAREN 31**N EURIA EGIN **DONOSTIAN**.

Baliokideak dira (17) eta (18). Kontuan hartu, nolanahi ere, (18) ez dela egun horri buruzko proposizio singular bat. Ezin da izan, (1a) abuztuaren 30ean esan bazen, orduan ez baitzen abuztuaren 31rik. Eguna bera ez da (18)ren osagaia, beraz, haren baldintza identifikatzailea baizik (eta hortik letra beltz etzana).¹⁵

Ondorioz, erraz azaltzen du Korta eta Perryrena bezalako eduki-pluralismoak auresaldien proposizio-edukien arazoa, etorkizuna inexistentea dela onartzen duen tesiarekin orokortuta ere. Ez da denboraren ikuspegi metafisiko baten edo bestearen aldeko ebidentzia, baina erakusten du eduki-pluralismoa bateragarria dela etorkizunari buruzko arrazoizko ikuspegi batekin, eta etorkizunari buruz hitz egiteko eta pentsatzeko gure moduekin.

8. Ondorioak

Lan honetan hiru gauza egin ditut. Bat, auresaldiei buruz lehenago emandako azalpen bat konpondu dut. Auresaldi guztiek ez daukate mundutik hitzetarako (↑) egokitze-norabidea. Geroaren estimazioak baierako hizketa-ekintzak dira. Bi, auresaldien proposizio-edukiaren azalpena eman dugu eduki-pluralismoaren ikuspegitik.

Lehen kontuari buruz, honako hau ondorioztatu dut: geroaren estimazioak, konpromisozkoak eta zuzentzekoak bezala, esaldia egitean, ez dira ez egiazko ez faltsu eta indeterminazio-intuizioa, beraz, justifikatua dago. Determinazio-intuizioa, berriz, gauza bera esatearen intuizioak eragiten du eta ez da esaldia egitean sortzen, gerora baizik; orainaldiko esaldia egin daitekeen, proposizio-edukia egiazko egin lezakeen gertaera gertatu denean (edo ez denean gertatu eta, beraz, proposizio-edukia faltsu egin duenean).

Bigarren kontuari buruz, erakutsi dut proposizio-edukia problematiko dela hizketa-ekintzaren teoriarentzat, oro har, eta auresaldien kasuan, bereziki, denborari eta etorkizunari buruzko oinarritzko tesi metafisiko batzuk aintzat hartuta. Korta eta Perryrena (2011, 2013) bezalako jarrera pluraltzale batek proposa lezakeen azalpena alternatiba simple eta naturala dela ere erakutsi dut. Horrela labur daiteke: auresaldiek, egiten direnean, eduki erreferentziala faltan izan dezakete, baina badute esaldiari lotutako edukia.

¹⁵ Hau bat dator Perryk (2013) egutegiko egun-izenei buruz iradokitakoarekin: «2015eko abuztuaren 31» bezalako adierazpenak izenak ez, deskripzio definituak lirarteke. Deskripzio berezi samarrak, oso sistematikoak direlako, baina deskripzioak, nolanahi ere.

Nolanahi dela ere, hirugarren kontuak hartzen die gaina besteei lan honetan. Iraganari buruzko oharra, hain zuzen. Edo, hobe esan, Xabierri buruzkoak. Xabier ez da existitzen, honezkero. Baina toki handia betetzen du oraindik hainbaton bizitzetan. Eta beteko du etorkizunean ere.

Erreferentzia bibliografikoak

- ANSCOMBE, G.E.M. (1957). *Intention*. Oxford: Blackwell.
- ARRAZOLA, Xabier (1996). *Acción Colectiva: Bases Conceptuales y Lógicas*. Bilbo: UPV/EHU.
- ARRAZOLA, Xabier (2009). «Logika eta logikak. Begirada bat logika ez-klasikoei». *Gogoia* 9 (1): 15-62.
- ARRAZOLA, Xabier (2011). «Arrazoibide ez-monotonoa eta logika». In Kepa Korta & Jesus Mari Larrazabal (arg.), *Gogoz, hitzez eta egitez. Pello Huiziri eskainitako lanak*. Bilbo: EHUKo Argitalpen Zerbitzua, 79-94 or.
- AUSTIN, John L. (1953). «How to talk--Some Simple Ways.» *Proceedings of the Aristotelian Society* 53: 227-46.
- AUSTIN, John L. (1961). «Performative utterances.» In J.O. Urmson eta G.J. Warnock (eds.), *Philosophical Papers*, Oxford: Clarendon.
- AUSTIN, John L. (1962). *How to Do Things with Words*, Oxford: Clarendon.
- BACH, Kent (1999). «The myth of conventional implicature». *Linguistics and Philosophy* 22: 327-66.
- BACH, Kent eta Robert M. HARNISH (1979). *Linguistic Communication and Speech Acts*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- BROAD, C.D. (1923). *Scientific Thought*. London: Kegan Paul.
- CARSTON, Robyn (2002). *Thoughts and Utterances. The Pragmatics of Explicit Communication*. Oxford: Blackwell.
- JESHION, Robin (2010). «Singular Thought: Acquaintance, Semantic Instrumentalism, and Cognitivism.» In R. Jeshion (arg.), *New Essays on Singular Thought*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- KORTA, Kepa (2007). «Acerca del monoproposicionalismo imperante en Semántica y Pragmática». *Revista de Filosofía* 32 (2): 37-55.
- KORTA, Kepa (2015). «Mañana lloverá (o no). Aserciones, predicciones y verdad.» In E. Orlando (ed.), *Significados en contexto y verdad relativa. Ensayos sobre semántica y pragmática*. Buenos Aires: Título, 243-264 or.
- KORTA, Kepa & John PERRY (2007). «How to Say Things with Words». In Savas L. Tsohatzidis (ed.), *John Searle's Philosophy of Language: Force, Meaning, and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 169-189 or.
- KORTA, Kepa & John PERRY (2011). *Critical Pragmatics. An Inquiry into Reference and Communication*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KORTA, Kepa & John PERRY (2013). «Highlights of Critical Pragmatics: reference and the contents of the utterance». *Intercultural Pragmatics* 10(1): 161-182.
- MACFARLANE, John (2003). «Future contingents and relative truths». *The Philosophical Quarterly* 53: 321-36.
- NEALE, Stephen (1999). «Coloring and composition». In Murasugi, K. And Stainton, R. (eds.), *Philosophy and Linguistics*, Boulder, CO: Westview, 35-82 or.
- PERRY, John (2006). How real are future events? In the *Proceedings of the 2006 Wittgenstein Symposium (Kirchberg)*, edited by Friedrich Stadler and Michael Stöltzner.

- PERRY, John (2012). *Reference and Reflexivity. 2nd edition*. Stanford: CSLI Publications.
- PERRY, John (2013). «Temporal indexicals.» In H. Bardon and A. Heyke (arg.), *A Companion to the Philosophy of Time*. Oxford: Blackwell.
- SEARLE, John R. (1969). *Speech acts. An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SEARLE, John R. (1975). «A taxonomy of illocutionary acts.» In K. Gunderson, (arg.), *Language, Mind and Knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 344-369 or.
- SEARLE, John R. & VANDERVEKEN, D. (1985). *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VANDERVEKEN, Daniel (1990). *Meaning and Speech Acts: Volume I: Principles of Language Use*. Cambridge: Cambridge University Press.